

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: De overheid en de cultuur

Boonstra, D.

Citation

Boonstra, D. (1974). Boekbespreking van: De overheid en de cultuur. *Acta Politica*, 9: 1974(2), 228-230.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449435>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449435>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

heden van de culturele revolutie, waaronder ook de 'wat joliger toon' (p. 212), die door en tegen autoriteiten gebezigd wordt, valt, nauwelijks aangetast zijn. Dit blijkt vooral in het bedrijfsleven, waar de werknemer nog steeds als onderdaan onderworpen is aan de nukken van de werkgever. Als remedie hier tegen stelt Hofland een 'derde revolutie' in het vooruitzicht, de herverdeling van de macht. Dit proces ziet hij op gang komen door het ontstaan van een nieuwe macht: 'die van de individuele burger. De onderdaan is aan het verdwijnen' (p. 218). Het oude systeem van machtsuitoefening, de traditionele parlementaire democratie, dient vervangen te worden door een nieuw proces van machtsuitoefening. Dit proces bestaat uit drie fasen. In de eerste fase doen de individuele burgers een poging 'om hun directe lot weer in eigen hand te krijgen' (p. 219) door middel van het voeren van acties tegen lawaai of stank van een fabriek... onverhoedse... fusies en bedrijfssluitingen' (p. 219). De volgende fase is die van de publiciteit, waarin 'de politieke waarheid aan zoveel mogelijk mensen' (p. 222) onthuld wordt. In de laatste fase adopteert de parlementaire oppositie de actie, waardoor 'de kansen op respectabiliteit en dus ook op nuttig effect' (p. 222) toenemen.

Dit voorstel tot synthese van buitenparlementaire actie en parlementaire activiteit is niet nieuw en gaat bovendien door zijn beperking tot het zuiver politieke terrein grotendeels voorbij aan het gebied, waar volgens Hofland zelf de machtsverhoudingen het meest aan verandering toe zijn: het bedrijfsleven. Deze tekortkoming hangt waarschijnlijk samen met de opvallende verwaarlozing van de recente ontwikkelingen binnen de vakbeweging en de grote nadruk op intellectuele, culturele en politieke aspecten (provo's, studentenverzet, Nieuw Links, D'66), die Hofland ten toon spreidt, wanneer hij de krachten, die het Bestel bedreigen, analyseert.

Tenslotte wil ik het volgende opmerken. In Tegels Lichten worden ondanks de suggesties van de pretentieuze titel geen opzienbarende onthullingen gedaan. Op de analyse, de conclusies en de voorstellen van Hofland is veel kritiek mogelijk. Wat blijft is een boek, dat vooral zijn waarde heeft doordat het anderen, kan inspireren om op dezelfde spitse, polemische en essayistische wijze over het Nederlandse politieke leven te schrijven. En dat is al heel wat in een land, waarin velen, die zich beroepshalve met de Nederlandse politiek bezighouden, juist op het terrein van polemieken en essayistiek een onverklaarbare angst vertonen om zich aan koud water te branden.

K. Koch

H. Molendijk,

De overheid en de cultuur.

Alphen aan de Rijn (Samsom Uitgeverij N.V.), 1971, — 321 p., f 43,50.

De heer H. Molendijk, die zoals G. A. van Poelje in het woord vooraf opmerkt, als wethouder van de stad Groningen en als burgemeester van Amersfoort het streven naar culturele verheffing in volle omvang mee beleefd en mee-bevordert heeft, probeert in dit boek een schets te geven van het culturele leven in ons land en de bemoeienissen van de overheid daarmede.

Het begrip cultuur wordt volgens de schrijver in een ruime context gebruikt. Met instemming citeert hij mevrouw J. Hersch, als zij stelt: 'Cultuur is de gehele schat van wat mensen in de geschiedenis der mensheid geschapen hebben en ge-

dacht' (p. 9). Toch blijkt uit de inhoud van het boekje, dat de schrijver een wat beperkte visie op cultuur heeft. Nergens wordt bijvoorbeeld gesproken over godsdienstige groeperingen, over politieke partijen of over vakbonden; nergens wordt getracht een beeld te geven van centrale elementen uit de gedachtenwereld van Nederlanders. Op zichzelf verwachten wij ook niet dat de schrijver daartoe in staat is — wie zou dat alles wel kunnen? —, maar wel hadden wij van hem mogen verwachten dat hij aangeeft wat zijn selectiecriteria is geweest voor de keuze van zijn onderwerpen.

In het boek wordt erg veel aan de orde gesteld. De indeling in hoofdstukken laat dat duidelijk uitkomen. Achtereenvolgens worden behandeld: volksoontwikkeling; het jeugd- en jongerenwerk; de leetuurvoorziening; lichamelijke vorming; openlucht recreatie en natuurbescherming; het woon- en leefmilieu — wooncultuur; monumentenzorg; het museumwezen en het archiefwezen; beeldende kunst; toneel en letteren; muziek, dans en opera; huisvesting der cultuur; feestcultuur; opleiding, scholing en vorming van functionarissen en bestuurlijke zaken.

De hoofdstukken zijn veelal volgens het volgende schema opgezet. Begonnen wordt met een beknopte en historische schets; daarna wordt iets uitvoeriger de actuele situatie beschreven. Een enkele keer worden er wat knelpunten aangegeven en suggesties gedaan voor een oplossing. En vervolgens worden nagegaan hoe de overheid er bij betrokken is. In de meeste gevallen uiteraard via subsidiëring. Het boek is verschenen als deel 16 in de serie 'Hand- en leerboek der bestuurswetenschappen'.

Laten we voorop stellen dat we bewondering hebben voor de kennis van de auteur inzake al deze aangelegenheden. Het boek bevat veel interessante, soms anecdotische, informatie. Er zullen maar weinig mensen in staat zijn zinvolle opmerkingen te maken over al deze facetten van onze cultuur. Toch kan het boek ons als hand- en leerboek maar matig bekoren. Allereerst vinden wij het storend dat er, behoudens in de inleiding, nergens literatuurverwijzingen zijn opgenomen. Een belangrijke taak van een handboek is juist dat het de lezer de weg wijst in de relevante literatuur. Deze wegwijzers nu worden ons geheel onthouden en we moeten alles aannemen op gezag van de schrijver. Bovendien is het weinig elegant ten aanzien van andere auteurs, dat er royaal van hun werk gebruik wordt gemaakt zonder dat dit ook maar ergens wordt aangegeven. Een tweede bezwaar is, dat het boek mank gaat aan één, of enige, theoretische conceptie(s). Het boek had duidelijk aan waarde gewonnen, als in de inleiding bijvoorbeeld, wat dieper was ingegaan op de verhouding overheid en cultuur en de daar ontwikkelde ideeën een leidraad waren geweest voor de volgende hoofdstukken. We hebben al gesteld, dat het boek interessante informatie bevat, maar de relevantie van deze informatie is vaak niet duidelijk. Daardoor krijgt men wel eens de indruk dat het historische gedeelte niet altijd systematisch is geschreven, maar van meer toevallige kennis afhankelijk is. Bovendien zijn we van mening, dat een studie met als titel: 'De overheid en de cultuur' een dergelijke theoretische bezinning niet uit de weg mag gaan. Daar komt bij, dat de passages waarin dan wordt aangegeven hoe de overheid betrokken is bij een bepaalde cultuuruiting, veel te summier en onvolledig zijn. De betreffende subsidieregeling wordt in vele gevallen niet genoemd, noch wordt aangegeven wat de belangrijke principes zijn van een dergelijke regeling en welke problemen dit met zich meebrengt. Als laatste bezwaar zouden wen willen stellen dat de subjectieve beeldvorming van Molendijk voor de behandelde cultuuruitingen vaak wel irritant duidelijk naar voren komt. We stellen het erg op prijs als een

schrijver zijn eigen mening over het behandelde onderwerp naar voren brengt, maar we verwachten dan wel dat dit nader wordt gargumenteerd.

Al met al kan men zich afvragen of de opzet van deze studie wel zo gelukkig is geweest. Is het wel zo verstandig om één man – wie dit ook moge zijn – te vragen een boek te schrijven over dit brede en complexe veld van het cultureel gedrag. Op grond van de kwaliteit van het door ons besproken boek zijn wij geneigd om deze vraag ontkennend te beantwoorden.

D. Boonstra

Burgers kijken naar hun gemeente.

een politicologisch onderzoek inzake gemeentelijke democratie in Veldhoven (Instituut voor Sociologie van de Katholieke Universiteit van Nijmegen), 1971, VIII + 256 p., excl. bijlagen

Een bespreking van dit goed verzorgde en helder geschreven onderzoeksverslag mag niet aanvangen zonder een woord van waardering voor de wijze waarop de onderzoekers gepoogd hebben de voorstellingen die inwoners van Veldhoven (Noord-Brabant) over hun gemeente hebben, in kaart te brengen.

In de hierna volgende bespreking van het verslag heb ik mij laten leiden door een tweetal vragen, die over het onderzoek gesteld kunnen worden, namelijk wat is de betekenis van het inzicht dat hier geboden wordt en hoe zijn de onderzoeksresultaten geïnterpreteerd.

Om met de eerste vraag te beginnen, het inzicht dat geboden wordt in de relatie bestuur–bestuurden is van zeer algemeen aard, mijns inziens een direct gevolg van de gebruikte onderzoeksmethode i.c. het vragenlijstonderzoek. Een voorbeeld: 71% van de ondervraagden toonde zich desgevraagd (zeer) tevreden over de wijze waarop de gemeente haar taak te zorgen voor het onderwijs vervult (p. 29). Men kan zich afvragen waarop deze tevredenheid is gebaseerd. Op de aanwezigheid van voldoende mogelijkheden om onderwijs te ontvangen, of op de kwaliteit van het onderwijzend personeel, de inrichting van de klaslokalen, de kwaliteit van de leermiddelen of op een combinatie daarvan?

Een ander voorbeeld: 36% van de ondervraagden was (zeer) ontevreden over de verkeersvoorzieningen (p. 29). Ook bij deze vraag kunnen de respondenten aan zulke uiteenlopende zaken als parkeergelegenheid, veilige voetgangersoversteekplaatsen, het verkeersbordenbeleid, scheiding van snel- en langzaamverkeer e.d. of aan een combinatie daarvan hebben gedacht. Gelijksortige opmerkingen zijn te maken als het gaat om de invloed van de burgers op het beleidsproces of de voorlichting aan de burgers.

Bekijken wij de onderzoeksresultaten, dan vinden wij daarin over het geheel genomen een bevestiging van hetgeen ook in andere onderzoeken is geconstateerd of intuïtief voorvoeld kan worden.

Inwoners van Veldhoven zijn in meerderheid niet erg geïnteresseerd in de lokale politiek, bijna 70% weet geen onderwerp te noemen dat recentelijk in de gemeenteraad aan de orde is geweest (p. 11), 28% van de ondervraagden weet niet één (van de 10) gemeenten (w.o. Veldhoven) te noemen die deel uitmaken van het samenwerkingsorgaan van de agglomeratie Eindhoven (p. 76), 53% is van mening dat de openbaarheid moet worden vergroot (p. 147), 66% is tevreden over het gemeentebestuur, 54% ontevreden (dat is toch wel een grote verrassing) over de

gemeenteraad (p. 166). Ik doe hier niet meer dan een greep uit de onderzoeksresultaten.

De geïnteresseerde lezer zij verwezen naar het onderzoeksverslag zelf. Noemenswaard is nog de op diverse plaatsen in het verslag geconstateerde samenhangen tussen interesse/kennis van gemeentelijke zaken en de tevredenheid (over de bestuurlijke taakvervulling, het gemeentebestuur). Naarmate meer kennis/interesse aanwezig is, is de houding tegenover de taakvervulling, de invloed op het gemeentelijk beleid e.d. kritischer. Ook het belang van de SES van de ondervraagden voor hun opvattingen over de gemeente springt meermalen in het oog. Al met al vormen de onderzoeksresultaten een goede illustratie van de gebrektheid van de relatie bestuur–bestuurden, althans in termen van het min of meer officiële leerstuk op dit punt.

Deze laatste toevoeging brengt ons tevens bij de tweede vraag die wij ons gesteld hebben, te weten hoe zijn de onderzoeksresultaten geïnterpreteerd. Een probleem waarmee de onderzoekers geconfronteerd werden is: hoe moet de wijze waarop inwoners van Veldhoven de gemeentelijke democratie ervaren nu worden gewaardeerd? Met andere woorden welke maatstaven, eisen of normen zijn daarvoor geëigend? Min of meer terloops heeft de lezer van het onderzoeksverslag daar al enig zicht op kunnen krijgen, bijvoorbeeld op pagina 28, waar ten aanzien van de (on)tevredenheid over de uitvoering van een aantal gemeentelijke taken staat: 'Tevredenheid of ontevredenheid is een factor van belang in het beleidsproces. Een grote mate van ontevredenheid kan de bevolking aanzetten tot activiteiten gericht op het realiseren van haar wensen'.

Duidelijker nog komen deze eisen of normen t.a.v. de houding van de burger tot uiting in het beleidsadvies, dat onder meer als doelstelling heeft een gemeentelijk beleid dat zowel voor wat betreft de inhoud als de wijze van totstandkoming 'zoveel mogelijk in overeenstemming is met de wensen van de bevolking zoals die in de enquête naar voren zijn gekomen' (p. 244). Kennelijk is voor de onderzoekers een tevreden burger een belangrijke waarde. Alhoewel in beginsel de keuze van een normatief uitgangspunt een vrije is (mits het uitgangspunt vermeld wordt, zoals in het onderhavige onderzoek is gebeurd), kan men zich toch afvragen of die keuze wel een gelukkige is geweest. Zoveel is zeker, het is geen erg creatief uitgangspunt. Daarvoor sluit het te nauw aan bij wat ik zou willen noemen de traditionele theorie bestuur–bestuurden. Persoonlijk zie ik meer in een theorie die wat betreft de verwachtingen ten aanzien van houding en gedrag van de burger differentieert naar omstandigheden: geen algemene tevredenheid maar een kritische instelling ten aanzien van zaken die tijdelijk of blijvend binnen het gezichtsveld van de burger liggen.

Oscar Smit

H. van Ruller,

Agglomeratieproblematiek in Nederland.

dissertatie V.U., Alphen aan de Rijn (Samsom), 1972, xv + 290 p., f 27,50.

Door middel van het onderzoek, waarvan in zijn proefschrift verslag wordt gedaan, heeft Van Ruller inzicht willen verkrijgen in de betrekkingen die bestaan tussen gemeenten – of liever tussen de besturen van gemeenten – in agglomeraties, i.e. in stedelijke gebieden die doorsneden worden door gemeentegrenzen.